

BYGGNADSVÅRD & SYSSELSÄTTNING

Restaurering av hembygdsgårdar i ett sysselsättningsprojekt

Hille, Ovansjö, Österfärnebo, Torsåker och Ockelbo socken
Gävle, Sandviken, Hofors och Ockelbo kommun
Gästrikland
2010

Erika Åberg

Länsmuseet Gävleborgs rapportserie

Rapportserien innefattar rapporter inom länsmuseets verksamhetsområden arkeologi, bebyggelsehistoria, byggnadsvård, kulturmiljövård, etnologi, konst- och kulturhistoria.

Du kan själv ladda hem rapporter i PDF format från museets hemsida eller beställa kostnadsfritt i PDF format inger.eriksson@xlm.se eller 026-65 56 42.

Rapporter (tryckt), böcker och mycket annat kan Du köpa/beställa i länsmuseets butik butiken@xlm.se eller 026-65 56 35.

Länsmuseet Gävleborg
Södra Strandgatan 20. Box 746, 801 28 Gävle
Tel 026-65 56 00
www.lansmuseetgavleborg.se

BYGGNADSVÅRD & SYSSELSÄTTNING

Restaurering av hembygdsgårdar i ett sysselsättningsprojekt

Hille, Ovansjö, Österfärnebo, Torsåker och Ockelbo socken
Gävle, Sandviken, Hofors och Ockelbo kommun
Gästrikland
2010

Rapport 2011:09
Erika Åberg

LÄNSMUSEET GÄVLEBORG

Utgivning och distribution:
Länsmuseet Gävleborg
Box 746, 801 28 Gävle
Telefon 026-65 56 00
Hemsida www.lansmuseetgavleborg.se

© Länsmuseet Gävleborg 2011

Omslagsbild: Deltagarna inom Byggnadsvård & Sysselsättning restaurerar Hille hembygdsgård 2010. Foto: Erika Åberg

Allmänt kartmaterial från Lantmäteriverket. Medgivande MS2010/01366.

ISSN 0281-3181

Print: Länsmuseet Gävleborg

INNEHÅLL

Administrativa uppgifter.....	5
Sammanfattning	5
Metod	5
Bakgrund.....	6
Målgrupp.....	6
Genomförande.....	7
Mål & Resultat.....	8
Spridning av resultat	9
Ekonomi.....	9
Slutsatser	10

Handledande hantverkare Stefan Källberg instruerar deltagare inom Byggnadsvård & Sysselsättning.

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Projektnamn: Byggnadsvård & Sysselsättning

Journalnummer: 2010-6258

Stödmottagare: Länsmuseum Gävleborg

Projektledare: Erika Åberg, erika.aberg@xlm.se 026-65 56 12, 070-631 37 62

Avdelningschef: Anna Lindgren, anna.lindgren@xlm.se 026-65 56 21,
070-331 56 31

SAMMANFATTNING

Denna slutrapport avser att beskriva genomförandet och resultatet av projekt Byggnadsvård & Sysselsättning enligt Jordbruksverkets anvisningar för projektstöd.

Projekt Byggnadsvård & Sysselsättning skapades med det övergripande syftet att skapa sysselsättning och bidra till hållbar tillväxt och regional utveckling med kulturarvet som grund. Projektet har bedrivits som ett sysselsättningsprojekt i form av en grundkurs i praktiskt byggnadsvård för arbetssökanden och bygglärlingar. Vid projektets klardatum 1 september 2011 kan konstaterats att insatsen har bidragit till sysselsättning, kompetensutveckling, integration och ungas delaktighet samtidigt som angelägna restaureringsinsatser har gjorts för en viktig del av Gävleborgs byggda kulturarv.

Projektet har inneburit att ett nytt sektorsöverskridande kontaktnät har etablerats. Samtidigt har en ny projektmodell arbetats fram som kan vara till nytta för andra, såväl regionalt som nationellt. Projektet har också inneburit ny kännedom om möjligheter till medfinansiering och kombinationer av olika bidragsmedel, vilket förbättrar utsikterna till att förverkliga liknande projekt.

Projektet har uppmärksammats nationellt som ett gott exempel på samverkan mellan civilsamhället, institutioner och myndigheter för utveckling inom kulturarvsarbetet.

METOD

Projektmodellen utformades av Länsmuseum Gävleborg i samarbete med Gästrik-Hälsinge Hembygdsförbund, Arbetsförmedlingen, Svenska Byggnadsarbetareförbundet/Byggnads och Sveriges Byggindustrier. Nyckelpersoner under projektens gång har varit projektledare Erika Åberg, Länsmuseum Gävleborg, hembygdskonsulent Elisabeth Eriksson från Gästrik-Hälsinge Hembygdsförbund, Eva Carlos från Arbetsförmedlingen samt handledande hantverkare Stefan Källberg från Källbergs Bygg & Consulting. Därtill har en rad personer från organisationer, föreningar, myndigheter och företag bidragit under projektets genomförande.

Projektet förankrades bland berörda parter genom kontinuerlig dialog och information via möten, mail-korrespondens, telefonsamtal osv. Genom projektet har nya samarbeten etablerats mellan byggnadsvårds- och kulturmiljöområdet, hembygdsrörelsen, byggbranschen och arbetsmarknadssektorn.

BAKGRUND

Startskottet för bildandet av projekt Byggnadsvård & Sysselsättning var beskedet hösten 2009 om regeringens satsning Hus med Historia. Satsningen skulle innebära att sammanlagt 30 miljoner kronor fördelades till Sveriges hembygdsvård under 2010 och 2011 för underhåll av och information om landets hembygdsgårdar. Vid tidpunkten för beskedet om satsningen var underhållsbehovet för Gästriklands hembygdsgårdar redan kartlagt genom ett inventeringsprojekt där Underhålls- & Åtgärdsprogram tagits fram av Länsmuseet Gävleborg. Vid samma tidpunkt hade Gävleborgs län en av de högsta procentantalen arbetslösa i landet. Länsmuseet Gävleborg såg då möjligheten att sammanföra underhållsbehovet av byggnaderna med behovet av ökad sysselsättning. Projekt Byggnadsvård & Sysselsättning skapades med det övergripande syftet att skapa sysselsättning och bidra till hållbar tillväxt och regional utveckling med kulturarvet som grund. Sysselsättningsprojektet i form av en grundkurs i praktisk byggnadsvård för arbetssökanden och bygglärlingar bedrevs i Gästrikland maj–november 2010. Projektet etablerades i Hälsingland 2011 där arbetssökanden går grundkursen under samma period.

MÅLGRUPP

Projektets målgrupp kan delas in i tre kategorier:

Deltagarna

Totalt var 16 personer inskrivna som deltagare 2010. Deltagarna fick sysselsättning och kompetensutveckling under som mest sex månader (bygglärling samt ungdomar tre månader). Blandade grupper med invandrare, kvinnor och ungdomar bidrog till ökad integration, jämställdhet och ungas delaktighet. Projektet ledde direkt till fortsatt sysselsättning för två av deltagarna som Gästriklärling (arbetsplatsförlagd utbildning) på den handledande hantverkarens byggföretag. År 2011 har 15 deltagare skrivits in och även denna gång är gruppen blandad – men saknar bygglärlingar.

Företagarna

Projektet involverade företag som använder byggnadsvård och kulturarv i sin affärsverksamhet. En konsultfirma från Gästrikland arbetade som handledande hantverkare och utbildningskoordinator i princip på heltid under sex månader år 2010. Projektet gav ökad konkurrenskraft för företaget i och med breddad kompetens och stor medial uppmärksamhet. En rad andra företag gynnades genom försäljning av produkter och tjänster som efterfrågades genom projektet. År 2011 arbetar en konsultfirma från norra Hälsingland med samma uppdrag.

Hembygdsvård och hembygdsgårdarna

Projektet bidrog med ca 10 000 arbetstimmar enbart för restaurering av hembygdsvårdens byggda kulturarv år 2010. 17 byggnader på fem av Gästriklands hembygdsgårdar fick byggnadsvårdande åtgärder. Byggnadsvård är en ekonomiskt och ekologiskt långsiktigt hållbar metod att restaurera byggnader och projektet bidrar till att uppfylla regeringens miljömål ”God bebyggd miljö”. Tillsammans med hembygdsvården bidrog projektet till att förvalta en viktig del av kulturarvet, skapa uppmärksamhet runt hembygdsvården och verka för landsbygden som en attraktiv livsmiljö. År 2011 restaureras byggnader på fem av Hälsinglands hembygdsgårdar.

GENOMFÖRANDE

Projekttiden pågick mellan maj 2010 – 1 september 2011. Första kursen i byggnadsvård pågick i Gästrikland maj–november 2010. Andra kursen startade i Hälsingland i maj 2011 och kommer att avslutas i november 2011. Deltagarna var i sysselsättning mellan tre månader (ungdomar och bygglärling) och sex månader (övriga). Grundkursen i byggnadsvård gav deltagarna såväl praktisk som teoretisk kompetensutveckling. Inriktningen har varit traditionella hantverk, metoder och material. Momenten utgick från de faktiska restaureringsbehoven på hembygdsgårdarna och bestod främst av timring och snickeri, måleri och fönsterhantverk. Deltagarna har också fått orientering bland företag och utbildningar i byggnadsvårdsbranschen genom studiebesök på en rad arbetsplatser. Ett av teoripassen 2010 hade tema entreprenörskap för att vidga tankarna om möjliga framtidsjobb.

Grundkursen leddes av en handledande hantverkare tillika utbildningskoordinator som anlätades på konsultbasis. Specialiserade hantverkare har lett enskilda moment inom måleri, timring och lerklining. År 2010 fungerade projektledaren även som byggnadsvårdspedagog och antikvarisk medverkande, samtidigt med rollen som ekonomisk administratör och informatör. Utmaningen blev att medverka ute i fält samtidigt med ett omfattande administrativt arbete. År 2011 anställdes därför en extra person som byggnadsvårdspedagog och antikvarisk medverkande.

Fönsterrestaurering på Ovansjö hembygdsgård.

Kulturarvsdagen på Hille hembygdsgård 12 september 2010.

MÅL & RESULTAT

Målen enligt projektbeskrivningen 2010-04-29 utgår från att projektet genomförs under tre år; 2010–2012. Följande är en sammanställning av resultatet efter 2010.

Mål: *”Att skapa sysselsättning åt 20–40 personer per år”*

Resultat: 16 arbetslösa fick heltidssysselsättning via projektet under sex månader. Efter byggnadsvårdskursens slut fick två av deltagarna fortsatt sysselsättning som Gästrikelärling (arbetsplatsförlagd utbildning) på den handledande hantverkarens byggföretag. Företagaren anlätades som konsult inom projektet på i princip heltid under sju månader. Projektledaren arbetade i snitt ca 50 % inom projektet under 15 månader. Därtill har ca fem personer arbetat på timmar inom projektet under 15 månader. Slutsatsen är att målet är uppfyllt.

Mål: *”Att ge grundutbildning inom byggnadsvård till 100 deltagare under en treårsperiod”*

Resultat: För att uppnå målet ska i snitt 33 personer delta per år. Efter första året konstateras att målet är för högt satt utifrån befintligt upplägg. Med nuvarande organisation och ekonomiska ramar är en deltagargrupp om ca 16 personer lämpligt. Slutsatsen är att antalet deltagare bör skrivas ned till totalt 50 personer.

Mål: *”Utföra restaureringsarbeten på ca 30 hembygdsgårdar i länet”*

Resultat: För att uppnå målet ska restaureringsarbeten utföras på i snitt tio hembygdsgårdar per år. År 2010 utfördes åtgärder på fem gårdar, vilket är hanterbart utifrån nuvarande organisation och ekonomiska ramar. Slutsatsen är att antalet hembygdsgårdar bör skrivas ned till totalt 15.

Mål: *”Ta fram Underhålls- & Åtgärdsprogram för de hembygdsgårdar i länet som ännu ej har ett program, d.v.s. 42 i Hälsingland”*

Resultat: Fyra Underhålls- & Åtgärdsprogram har tagits fram för hembygdsgårdar i Hälsingland inom projekt Byggnadsvård & Sysselsättning. Ytterligare 17 st har tagits fram genom Läns museet Gävleborg men via

ett annat projekt och separata projektmedel. Slutsatsen är att arbetet med Underhålls- & Åtgärdsprogrammen bör fortsätta utanför Projekt Byggnadsvård & Sysselsättning.

Mål: ”Anordna en byggnadsvårdsdag/år och andra publika aktiviteter”

Resultat: En publik aktivitet med byggnadsvårdstema anordnades söndag den 12 september 2010. Arrangemanget ägde rum på Hille hembygdsgård i samarbete mellan Länsmuseet Gävleborg, Hille hembygdsförening samt Hille LRF och drog ca 300 besökare. En offentlig kulturlunch drog ca 50 åhörare till Länsmuseet Gävleborg den 1 februari 2011 där föredraget handlade om hembygdsgårdar i allmänhet och projektet i synnerhet. Slutsatsen är att målet är uppfyllt och rimligt även för kommande år.

Mål: ”Att göra informationsinsatser som på något sätt gagnar alla hembygdsgårdar i länet”

Resultat: Vid den offentliga kulturlunchen ”Byggnadsvård på hembygdsgårdar” 1 februari 2011 informerades om hembygdsgårdar i allmänhet och projektet i synnerhet. Samma mål uppfylldes när projektledaren medverkade som föredragshållare vid den nationella konferensen inom Hus med Historia på Skansen 22 oktober 2010. Åtta artiklar i lokaltidningar samt föreningspress, ett halvtimmes reportage i lokalradion 16 september samt en rad inlägg på www.byggnadsvardgavleborg.blogspot.com har belyst hembygdsgårdarna som en viktig del av kulturarvet. Slutsatsen är att målet är uppfyllt.

SPRIDNING AV RESULTAT

Projekt Byggnadsvård & Sysselsättning har uppmärksammats såväl lokalt som nationellt. Resultatet har spridits till både kulturdepartementet, politiker, myndigheter, institutioner, organisationer, föreningar och allmänheten genom massmedia, sociala media, föreläsningar, konferenser, möten, telefonsamtal och mail-korrespondens. Projektet var ett av fyra goda exempel inom satsningen Hus med Historia som gavs utrymme för föredrag på den nationella konferensen på Skansen 22 oktober 2010. Konferensen riktade sig emot länsstyrelser, regionala museer, Riksantikvarieämbetet, friluftsmuseer, regionala hembygdsförbund och andra intresserade.

Under 2011 kommer resultatet av projektet att fortsätta spridas, bl.a. som ett gott exempel på samverkan mellan civilsamhället, institutioner och myndigheter för utveckling inom kulturarvsarbetet. Projektet ska medverka på Hus med Historias konferenser i Helsingborg, Örebro och Uddevalla. Konferenserna vänder sig till alla som arbetar med kulturarvsfrågor.

EKONOMI

Projektet innebar ny kännedom om möjligheter till finansiering och kombination av olika bidragsmedel. Budgeten har legat runt en miljon kronor för respektive år och inkluderat allt från projektledare och konsulter till transporter och byggmaterial. Finansiärer har varit Hus med Historia, Jordbruksverkets Projektstöd, Länsstyrelsen Gävleborgs Allmänna regionalpolitiska utvecklingsmedel 1:1, Gästriklandsfonden (enbart 2010) samt Landstinget Gävleborgs Projektstöd (enbart 2011). En utförlig ekonomisk slutredovisning har skett enligt Jordbruksverkets anvisningar och finns sammanställd i pärmar i två delar hos Länsstyrelsen respektive Länsmuseet Gävleborg.

SLUTSATSER

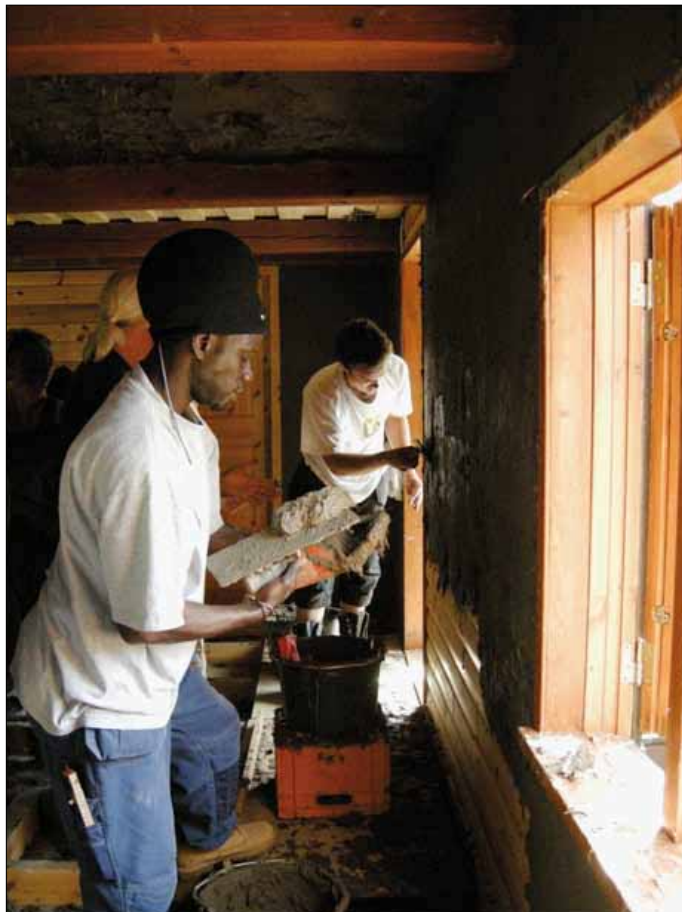
Projekt Byggnadsvård & Sysselsättning har varit lyckat ur många aspekter. Det övergripande syftet att skapa sysselsättning och bidra till hållbar tillväxt och regional utveckling med kulturarvet som grund har uppfyllts. Det mest väsentliga i de konkreta målen har uppnåtts. Inför att projektet etablerades i Hälsingland 2011 anpassades målen efter den organisationsmodell som arbetats fram och de ekonomiska ramar som anses rimliga ur medfinansieringssynpunkt. ("Projektbeskrivning Byggnadsvård & Sysselsättning Hälsingland 2011, 2010-12-10"). Genomförandet följer samma upplägg som 2010 med undantaget att projektledaren har avlastats genom att en separat byggnadsvårdspedagog/antikvarisk medverkande har anställts.

Det nya kontaktnät som bildats med representanter från byggnadsvård- och kulturmiljöområdet, hembygdsrörelsen, byggbranschen och arbetsmarknadssektorn öppnar dörrar för fler samarbeten i framtiden.

Den nya projektmodell som har jobbat fram kan tillämpas i en rad olika projektideér. För tillfället pågår exempelvis en förstudie för "Projekt Fornvård & Sysselsättning" på Läns museet Gävleborg.

Projekt Byggnadsvård & Sysselsättning har inneburit ny kännedom om möjligheter till medfinansiering och kombinationer av olika bidragsmedel, vilket förbättrar utsikterna till att förverkliga liknande projekt.

Projektet har uppmärksammats nationellt som ett gott exempel på samverkan mellan civilsamhället, institutioner och myndigheter för utveckling inom kulturarvsarbetet. Som projektägare är Läns museet Gävleborg angelägen om att projektmodellen fortsätter att komma till kännedom så att liknande projekt kan etableras såväl i Gävleborgs län som i resten av landet.

Deltagarna inom Byggnadsvård & Sysselsättning utövar lerklining.

LÄNSMUSEET GÄVLEBORG

Box 746, 801 28 Gävle 026-65 56 00
Museet: S Strandg 20 Fogden: Styrmanög 4
www.lansmuseetgavleborg.se

